

Operačný program kvalita životného prostredia a jeho vplyv na regionálny rozvoj na Slovensku

PhDr. Martin Mudrík, PhD.

Prešovské univerzita v Prešove
Fakulta manažmentu
Katedra marketingu a medzinárodného obchodu;
Konštantinova 16, 080 01 Prešov
martin.mudrik@unipo.sk

Ing. Martin Vavrek

Vysoká škola ekonomická v Praze
Národohospodárska fakulta
Katedra hospodárskych dejín
Nám. Winstona Churchilla 1938/4, 130 00 Praha 3, Česká republika
martin.vavrek@gmail.com

Abstrakt: Predkladaný príspevok sa zaoberá analýzou významu Operačného programu Kvalita životného prostredia a jeho vplyvu na regionálny rozvoj na Slovensku. Prílišný centralizmus, ktorý sa však v posledných rokoch zakonzervoval v systéme využívania štrukturálnych a regionálnych fondov spôsobil to, že Slovenská republika výrazne zaostáva v možnostiach využitia disponibilných zdrojov. V národnom systéme eurofondov sa stal hlavným negatívnym determinantom problém nejasných priorit a prístup určitých mocenských elit, ktorý zasiahol aj Operačný program Kvalita životného prostredia. Práca sa preto venuje aj tejto oblasti.

Kľúčové slová: Operačný program Kvalita životného prostredia, Nenávratný finančný príspevok, eurofondy, regionálny rozvoj

JEL klasifikácia: Q52; Q58

Informácia: This work was supported by the Slovak Grant Agency under Grant No. 1/0789/17 – VEGA „Výskum dominantných marketingových postupov a významných charakteristík spotrebiteľského správania pri využívaní mobilných komunikačných platforiem pre účely elektronickej komercie.“

Úvod

Po vstupe Slovenska do Európskej únie dostal pojem regionálneho rozvoja nový rozmer, vzhľadom na možnosti čerpania prostriedkov zo štrukturálnych fondov. V troch programových obdobiach získala krajina na realizáciu projektov v oblasti regionálneho rozvoja možnosť vyčerpať finančné prostriedky v celkovej sume 27,5 miliárd eur, pričom čerpanie podstatnej časti týchto prostriedkov (cca 15,3 miliárd eur) bolo naplánované na súčasné programové obdobie rokov 2014-2020.

Operačný program Kvalita životného prostredia sa stal jedným z pilierov programovacieho obdobia na roky 2014 – 2020. Mal výrazný potenciál stať sa motorom regionálneho rozvoja na Slovensku, zvyšovať zamestnanosť, ochranu životného prostredia, znižovať regionálne disparity, či zlepšiť infraštruktúru. Bohužiaľ sa v poslednom období stal hlavným negatívnym determinantom problém nejasných priorít a prístup určitých mocenských elít, ktorý výrazným spôsobom zasiahol aj Operačný program Kvalita životného prostredia, čím sa proces naplnenia strategického cieľa rapidne spomalil.

1. Operačný program Kvalita životného prostredia a jeho význam – základné teoretické východiská

Operačným programom Kvalita životného prostredia sa označuje programový dokument Slovenskej republiky pre čerpanie pomoci z fondov Európskej únie pre sektor životného prostredia na roky 2014 – 2020. Štruktúra materiálu a obsahová náplň jednotlivých kapitol vychádzali z nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 z 11.07.2006, ktorým sa ustanovili všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušilo nariadenie (ES) č. 1260/1999 .

Na stránkach Ministrestva životného prostredia SR (2019) sa uvádza, že financovanie Operačného programu Kvalita životného prostredia je zabezpečené z Európskeho fondu regionálneho rozvoj a Kohézneho fondu, pričom podľa všeobecného nariadenia EÚ obsah bolo nevyhnutné vytvoriť samostatný operačný program ako jeden z nástrojov regionálneho rozvoja, ktorý by sa zaoberal práve touto problematikou. Jeho veľkou výhodou je to, že vychádza z výsledkov analýzy súčasnej enviro nm uje samostatné prioritné osi pre každý z uvedených fondov a samostatný záväzok za každý z fondov. V súlade s článkami všeobecného nariadenia EÚ je OP KŽP vypracovaný na národnej úrovni.

Riadiacim orgánom operačného programu Kvalita životného prostredia sa stalo Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré v súlade s materiálom Návrh štruktúry operačných programov pre viacročný finančný rámec Európskych štrukturálnych a investičných fondov na programové obdobie 2014 – 2020, schváleným Radou vlády SR pre prípravu Partnerskej dohody uzatvorenej dňa 11.3.2013 a následne ratifikovanej vládou SR na jej zasadnutí dňa 20.3.2013 zastáva funkciu riadiaceho orgánu pre Operačný program Kvalita životného prostredia (ďalej aj „OP KŽP“). V zmysle uvedeného materiálu budú do implementačnej štruktúry OP KŽP v pozícii sprostredkovateľských orgánov pod riadiacim orgánom (SORO) zapojené aj Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenská inovačná a energetická agentúra a Ministerstvo vnútra SR.

Význam OP KŽP vyplýva už z jeho samotnej podstaty. Oblasť environmentalistiky, infraštruktúry životného prostredia, ochrany prírody a ďalších oblastí životného prostredia sú dnes natoľko aktuálne témy, že sa akútne dotýkajú momentálnej situácie v Slovenskej republike a platných právnych predpisov EÚ a medzinárodných dohovorov v oblasti životného prostredia. Jeho význam ako nástroja regionálnej politiky je nespochybniteľný, keďže pomáha žiadateľom a investorom v oblasti životného prostredia vytvárať dostatočné zdroje na trvalo-udržateľný rozvoj. Okrem toho výrazným spôsobom prispieva ku konvergencii SR k priemeru EÚ-15 v oblasti environmentálnej infraštruktúry a ochrany životného prostredia.

Globálnym cieľom OP KŽP je zvýšenie úrovne a zlepšenie stavu životného prostredia a racionálneho využívania zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry SR v zmysle predpisov EÚ a SR a posilnenie environmentálnej zložky trvalo udržateľného rozvoja. Z taktó definovaného globálneho cieľa je jasné, že Operačný program Kvalita životného prostredia je kľúčovým nástrojom v procese tvorby regionálnej politiky a regionálneho rozvoja na Slovensku. Okrem iného prispieva k naplneniu strategického cieľa a síce výrazným spôsobom zvýšiť konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky, znížiť regionálne disparity a zvyšovať zamestnanosť (Ministerstvo životného prostredia SR 2019).

2. Charakteristika problémových aspektov v oblasti životného prostredia Slovenskej republiky

Analýza súčasnej situácie v oblasti životného prostredia na Slovenku si vyžaduje samostatnú štúdiu a nie je ju možné charakterizovať len v krátkosti. Avšak je vhodné dať do pozornosti niekoľko najviac problémových aspektov v oblasti životného prostredia. Operačný program Kvalita životného prostredia sa prioritne snaží orientovať práve na riešenie týchto problémových oblastí, čím si Slovensko plní zároveň záväzky, požiadavky a implementáciu opatrení, ktoré mu vyplývajú z právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany životného prostredia (Ministerstvo životného prostredia SR 2019).

Prvou oblasťou, v ktorej má Slovensko značné rezervy a výraznejším spôsobom zaostáva za vyspelými krajinami EÚ je úroveň pripojenosti obyvateľstva na sieť verejnej kanalizácie. Rozdiel medzi Slovenskom a vyspelejšími krajinami činí podľa údajov z Ministerstva životného prostredia (2019) až 28,5%.

Druhým a veľmi špecifickým problémom Slovenska je ohrozenie územia povodňami. Povodne majú v spoločnosti často výrazný ekonomicko-sociálny dopad. Výsledky riešenia tohto problému môžeme každoročne pozorovať a to už prakticky na území celej SR. Nezabezpečenie prevencie a nevytvorenie adekvátnych opatrení na ochranu pred povodňami bude mať za následok nárast nákladov na eliminovanie škôd spôsobených povodňami a to nie len na majetku obyvateľstva, ale často krátko aj na ľudských životoch. Všeobecné ohrozenie rozvoja spoločnosti, socio-ekonomickej klímy a zároveň zdravia a životov obyvateľstva zaraďuje túto problematiku medzi prioritné oblasti rozvoja ochrany životného prostredia.

Povodne, ktoré v posledných rokoch postihli územie Slovenska jasne ukázali na alarmujúci stav. Okrem iného je značne nedostatočná aj úroveň hydrometeorologického informačného systému zabezpečenia. Operačný program sa snaží orientovať na budovanie protipovodňových opatrení a systému predpovedného varovného systému.

Jedným z najväčších problémov, ktoré je potrebné riešiť v spojitosti s ohrozením ľudského zdravia a skracovaním dĺžky života je podľa autorov Bebelavého a Sičákovej-Bebelavej (2006) jednoznačne aj ochrana ovzdušia. Bez uskutočnenia ráznejších opatrení v tejto oblasti bude Slovenská republika v najbližších rokoch čeliť zvýšeným finančným nákladom, ktoré sa pohybujú na úrovni 0,11% HDP ročne. Vysoký podiel emisií znečisťujúcich látok z mobilných zdrojov, nevyhovujúca skladba palivovej základne ako aj značne nevyhovujúci stav odlučovacej techniky to sú najväčšie problémy, ktoré musí Slovensko riešiť. Operačný program Kvalita životného prostredia venuje ochrane ovzdušia značnú pozornosť, čoho dôkazom je aj to, že jednou z prioritných osí je práve ochrana ovzdušia (Sloboda 2010).

Veľmi dôležitou oblasťou, ktorej venuje Operačný program Kvalita životného prostredia svoju pozornosť je aj oblasť odpadového hospodárstva. Samotné ciele boli definované v koncepcných dokumentoch EÚ a ratifikovaných SR, ktorých plnenie je pre SR záväzné. Minimalizácia vzniku odpadov, ich zhodnocovania a oblasť separovaného zberu sú momentálne najviac podporovanými oblasťami odpadového hospodárstva. V dlhodobom období sa predpokladá celkový nárast množstva komunálneho odpadu, čo si vyžiada nevyhnutnosť riešenia problematiky hlavne v oblasti separovaného zberu (Ministerstvo životného prostredia SR 2019).

Špecifickým problémom Slovenska je vytváranie tzv. čiernych skládok. Takáto environmentálna záťaž na životné prostredie nie je porovnateľná v žiadnej vyspelej krajine EÚ. Nutnosť riešenia tohto problému ešte viac núti hlavne menšie regionálne municipality zapájať sa do týchto aktivít. Jednou z možností ako dospieť k pozitívnym výsledkom s minimálnymi nákladmi, predstavuje hlavne pre oblasť územných samospráv práve možnosť čerpania nenávratných finančných prostriedkov na intenzifikáciu separovaného zberu, tvorbu zberných dvorov, či možnosti zhodnocovania odpadov.

Slovensko patrí medzi krajiny s veľmi rozmanitou paletou druhov, ekosystémov, veľkou rozlohou chránených území. Na strane druhej však už dlhšiu dobu čelí problému nedostatku finančných prostriedkov na ochranu prírodných hodnôt. Operačný program Kvalita Životného prostredia sa za posledné roky stal jedinou perspektívnou možnosťou ako efektívne docieľiť plnenie záväzkov vyplývajúcich z predpisov a noriem Európskej únie a medzinárodných dohôd, pričom paralelne dokáže riešiť aj úlohy zadané na národnej úrovni. Medzi priority definované na národnej a lokálnej úrovni patrí hlavne ukončenie procesu budovania súvislej európskej sústavy chránených území (Natura 2000 2017), ktoré vytvárajú členské štáty nezávislé od svojich národných sústav chránených území.

3. Problémové čerpanie finančných zdrojov

4.1 Byrokratická záťaž projektov

Pri tvorbe žiadostí o nenávratný finančný príspevok svoj význam v posledných rokoch získal aj externý projektový manažment. Hlavne v prípade eurofondov sa jeho význam prejavil v značnej miere. V poslednom období sa množstvo žiadateľov obracia k externému projektovému manažmentu a to z viacerých dôvodov. Jedným z týchto dôvodov sa hlavne v poslednom období stala byrokratická záťaž projektov.

Administratívna záťaž spôsobuje hlavne subjektom verejnej správy, konkrétne malým obciam problém zvládnutia zabezpečenia projektu hlavne z personálnej oblasti, keďže väčšine projektov si implementácia vyžaduje mnohonásobne vyššie personálne kapacity než aké majú k dispozícii. Procesy v rámci implementácií sú navyše náročné aj z hľadiska odborného, čo vedie k nutnosti využívania externých poradenských služieb od projektových agentú. Tieto aktivity automaticky znamenajú ďalšiu dodatočnú záťaž.

S problematikou nadmernej byrokracie sa v procese schvaľovania projektov nestretávame len v príde implementácie, ale už aj vo fáze prípravy a podania žiadosti o nenávratný finančný príspevok. Obce sú totiž mnohokrát pri príprave projektov konfrontované s podmienkou nutnosti vypracovania podrobných finančných analýz, odborných štúdií, či spracovania podrobných projektových dokumentácií vrátane podrobného položkovitého rozpočtu. Tieto odborné analýzy tvoria povinné prílohy projektov, pričom bez týchto príloh by žiadosti o nenávratný finančný príspevok neboli kompletné a nespĺňali by tak formálne kritéria. Obce sú tak nútené do prípravy projektov zapojiť odborné poradenské spoločnosti.

4.2 Honba za prílohami

Byrokratická záťaž v posledných akcelerovala aj v Operačnom programe Kvalita životného prostredia. OP KŽP sa stal synonymum pre pojem byrokracia v oblasti prípravy žiadostí o NFP. Formálna štruktúra projektu takmer vždy presahuje 20-30 strán v rámci každej výzvy OP KŽP, čo spôsobuje čím ďalej tým väčší tlak na žiadateľov v tom, aby vyhľadávali externé odborné poradenské služby, pretože vo väčšine prípadov nie je žiadateľ na toľko odborne spôsobilý, aby zvládol nástrahy formálnej a odbornej kontroly zo strany riadiacich orgánov. Okrem týchto formálnych príloh, projekt skoro vždy obsahuje aj rozsiahlu finančnú analýzu a v niektorých prípadoch aj prílohy, ktoré vydávajú až neuveriteľné dve desiatky úradov. Okrem toho je potrebné brať do úvahy aj to, že projekt sa odovzdáva v niektorých prípadoch aj v troch a viacerých kópiách, čo predstavuje spolu so všetkými ostatnými prílohami značné množstvo strán. Oproti minulému programovaciemu obdobiu nastal mierny posun v oblasti redukcie byrokratickej záťaže, avšak o rapidnom zlepšení je možné hovoriť len veľmi ťažko. To všetko vytvára ďalšie dodatočné náklady žiadateľov.

V mnohých prípadoch žiadatelia nie sú ochotní znášať tieto dodatočné náklady a radšej využijú služby externých poradenských služieb. Z ekonomického hľadiska to je pochopiteľné, pretože tento outsourcing je pre žiadateľov rentabilnejší než by tomu bolo v prípade, žeby si žiadateľ tieto služby zabezpečoval z interných zdrojov.

Okrem priamych ekonomických nákladov musí žiadateľ počítať aj s časovou náročnosťou prípravy projektu. Vo väčšine prípadov trvá len formálna časť prípravy projektu desať až pätnásť pracovných dní. Vznikajú tak dodatočné obetované náklady, bez ktorých by nebolo možné žiadať o NFP pripraviť. Odborníci odhadujú, že tieto obetované náklady sa vo finančnom ohodnotení pohybujú niekde v intervale od 5-10 percent zo samotnej sumy žiadaných prostriedkov, v závislosti od typu projektu a konkrétnej výzvy. Prerozdelením celkového balíka eurofondov vo výške 15,3 miliardy eur, ktoré má Slovensko k dispozícii, sa vyššie spomínané skryté náklady súvisiace s byrokraciou prerazovacieho procesu na viac než 1,5 miliardy eur. Ak k tomu prirátame korupčné náklady, ktoré sú s určitou prítomnosťou, náklady sa v extrémnych prípadoch vedú vyšplhať o dodatočných 20-30%. Je pochopiteľné, ak časť nákladov smeruje na byrokráciu, pretože v tejto oblasti sa tomu jednoducho vyhnúť nedá. Musíme brať do úvahy, že európska komisia vyžaduje projekty v písomnej podobe, je nutné počítať aj finančnými analýzami o zmysluplnosti projektu, navyše ak žiadateľ dokladuje svoju oprávnenosť nevyhne sa určitým nákladom, ktoré súvisia s touto činnosťou. Paradoxom však ostáva prístup určitých riadiacich orgánov a národných úradníkov. Namiesto toho, aby napomáhali systém zjednodušať, vytvárajú naopak také prostredie, ktoré ešte viac komplikuje už aj tak príliš prebyrokratizovaný systém. A tu sa opäť dostáva na scénu externý manažment a poradenstvo. Externé poradenské spoločnosti dokážu takto nastavený systém absorbovať s oveľa nižšími nákladmi, preto sú ich služby vyhľadávané v posledných rokoch v značnej miere (Rončák, Šipoš, Jacko 2010).

4.3 Verejné obstarávanie – nevyhnutný externý manažment

Každý prijímateľ pomoci z eurofondov, ktorý na daný projekt dostane viac ako 50% finančných prostriedkov, je totiž povinný uzatvoriť zmluvy, na základe ktorých bude prebiehať plnenie predmetu projektu, prostredníctvom verejného obstarávania. A práve verejné obstarávanie a jeho centralizovaný systém sa stali veľkou bariérou v procese schvaľovania projektov. Keďže ide zo zákona o pomerne dlhý a nestabilný proces, nedá sa vopred určiť, ako dlho bude trvať. Obstaranie, ale hlavne jeho kontrola môže totiž trvať od troch mesiacov až niekoľko rokov. Avšak v prípade, že proces verejného obstarávania trvá dlhú dobu, nemožno už hovoriť o efektívnosti a hospodárnosti využitia finančných zdrojov.

Proces verejného obstarávania so sebou prináša nutnosť zabezpečenia tejto služby u osoby, ktorá má oprávnenie vykonávať verejné obstarávanie. Žiadatelia o finančný príspevok musia počas prípravy projektu vykonať verejné obstarávanie, keďže im túto povinnosť ukladá samotná výzva. Na scénu tak vstupuje verejný obstarávateľ, ktorý klientovi túto službu poskytuje formou externého manažmentu a riadenia obstarávania. Už samotná podstata tohto procesu určuje jeho význam. V prípade, ak by bolo verejné obstarávanie neúspešné alebo by napríklad bolo pre formálne nedostatky zrušené riadiacim orgánom, v takýchto prípadoch musí žiadateľ počítať aj s reálnou hrozbou celkového zamietnutia už schváleného projektu a to aj v prípade, ak by žiadosť splnila všetky odborné a formálne kritéria stanovené výzvou. Hlavne v posledných rokoch sa tak význam verejného obstarávania naplno prejavil, pričom najvýznamnejšiu rolu v tomto procese určite zohráva kvalitatívna stránka externého poradenstva zo strany verejného obstarávateľa. Verejní obstarávatelia a určité skupiny si začali uvedomovať význam verejného obstarávania natoľko, že sa systém verejného obstarávania začal zneužívať určitými revíznymi postupmi. Prostredníctvom takýchto praktík sa na trhu tvorí deformované konkurenčné prostredie, dokonca sa na trhu verejného obstarávania pohybujú poradcovia, ktorí dokážu blokovat' procesy vyhlásených verejných obstarávaní, čím spôsobujú to, že aj pomerne jednoduché obstarávanie môže trvať neúmerne dlho a napríklad pre malú obec stráca takýto proces základný význam, pričom jej spôsobuje nemalé dodatočné transakčné náklady (Kuhn 2010).

V porovnaní s tvorbou výziev alebo s procesom schvaľovania žiadostí, v prípade verejného obstarávania výrazne absenteje snaha o celkové zefektívnenie. Prítom by stačilo, aby sa dôslednejšie využívali možnosti aktuálneho platného zákona. Príkladom transparentnejšieho postupu v rámci platného zákona by mohlo byť obstarávanie viacerých tovarov a služieb v rámci jedného obstarávania. Jednak by takýto postup bol lacnejší a aj následná kontrola celého procesu by bola jednoduchšia a menej nákladná. Ďalšou alternatívou môže byť vytváranie centrálnych kontrakčných autorít. V tomto prípade sa jedná o princíp toho, že ak niektorý zo žiadateľov dokáže nakúpiť tovar alebo službu lacnejšie, mohol by sa ad hoc stať kontraktorom aj pre ostatných žiadateľov. Toto všetko aktuálne platný zákon umožňuje (Sičáková-Bebalavá a Baťová 2009).

Určitý posun v oblasti zavedenia centrálnych elektronických kontrakčných systémov predsa len nastal. Zaviedol sa centrálny elektronický kontrakčný systém, ktorý mal napomôcť k odstráneniu netransparentnosti v oblasti verejného obstarávania. Avšak neustále zmeny v zákone o verejnom obstarávaní jeho význam v poslednom období značne deformovali. Navyše elektronický kontrakčný systém je v niektorých oblastiach značne neflexibilný, čo má za následok vznik dodatočných problémov pri kontrolách verejných obstarávaní zo strany riadiacich orgánov. Koordináčne riadiace orgány sa práve naopak mnoho krát stretávajú s nie príliš transparentným verejným obstarávaním, čo je ďalší z dôvodov toho, prečo celý proces verejného obstarávania a jeho následná kontrola sú tak časovo náročný a zdĺhavý proces. Tu však vystupuje do popredia iný závažný problém v rámci čerpania eurofondov a síce problém klientelizmu a korupcie.

4.4 Problematické čerpanie

Podľa portálu Euractiv (2019) má Slovensko v období od 2014 do 2020 vytvorených viac ako 12 operačných programov. Týkajú sa hlavných okruhov, do ktorých sa môže zapojiť každý, kto chce čerpať peniaze. Prevláda však názor odbornej verejnosti, že vláda má veľa priorít, ktoré chce financovať z týchto peňazí. Nielenže existuje príliš veľké množstvo operačných programov, ale hlavne je veľa inštitúcií, ktoré sú zapojené do implementácie projektov. Táto prílišná komplikovanosť automaticky nahráva byrokracii, klientelizmu a korupcii tvrdia odborníci. Komplikované procesy sa stávajú hlavným determinantom slabého čerpania peňazí, pričom často krát nastáva aj opačný jav a síce plytvanie zdrojov. Odborníci sa zhodujú v tom, že najväčší rozsah plytvania zaznamenala oblasť informatizácie, kde boli vyčlenené takmer 2 miliardy eur, pričom väčšina schválených projektov nedisponuje dostatočnou pridanou hodnotou.

Pre podnikateľské subjekty sa pravidelne vyhlasujú výzvy, do ktorých sa môžu zapojiť. Trend ale ukazuje, že o dotácie klesá záujem. Slovensko má v čerpaní finančných zdrojov z európskych štrukturálnych fondov značne

problémy, obdobne ako tomu v programovom období 2007-2013. Rok 2018 je rokom tzv. strednodobého hodnotenia, čo pre Slovensko znamená, že musí preukázať, či spĺňa svoje záväzky a ako využíva tieto finančné zdroje. Podľa výpočtov rezortu financií má do konca roka 2018 vyčerpať viac ako pol miliardy eur. Dôležité je, že finančné zdroje, ktoré zostanú nevyčerpané, definitívne prepadnú. K 31.12.2017 nespĺnilo Slovensko svoje záväzky vyplývajúce z pravidla n+3, teda dočerpania povinného minimálneho objemu finančných prostriedkov, v operačnom programe Výskum a inovácie. Prišli sme o 26,9 miliónov eur. Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu (ÚPVII) potvrdil, že čerpanie v roku 2018 prebiehalo pomalšie v porovnaní s plánovanou predikciou. V samotnom roku 2018 sa vyčerpano 750 miliónov eur a najväčšie objemy žiadostí o platbu sa ako zvyčajne predložili v poslednom štvrtroku. Je potrebné zdôrazniť, že sa evidujú operačné programy, ktoré majú pomerne vysoké riziko nesplnenia finančného pravidla n+3 a teda nedočerpania povinného minimálneho objemu finančných prostriedkov do konca roka 2018.

Problematickým operačným programom v oblasti čerpania sa stal aj operačný program Kvalita životného prostredia. Výška miery čerpania nespĺňa aktuálne nedosahuje deklarované hodnoty. Problematickým u tohto operačného programu sa stalo aj finančné pravidlo n+3. K 31.12.2018 je v rámci tohto operačného programu potrebné vyčerpať viac ako 129 mil. eur. Nejedná sa o zazmluvnenie projektov, ale o reálne čerpanie finančných zdrojov. Tento stav je výsledkom viacerých vyššie spomenutých faktorov. Jedná sa hlavne o zdĺhavý proces verejných obstarávaní a ich kontrol, či iných preťahov akými sú napr. finančné riadenie – oblasť riadenia žiadostí o platbu, alebo oblasť monitorovania. Ako dopadne plnenie záväzkov tento rok zhodnotia kompetentné orgány až 31. 12. 2018. Už teraz je však jasné, že na konci roka 2018 prepadne minimálne 100 miliónov eur (Eroactiv 2019).

Tabuľka 1. Čerpanie z OP k 31.12.2018

Program	Alokácia 2014 - 2020	Čerpanie	Čerpanie (% z alokácie)	Potrebné vyčerpať k 31.12.2018 (n+3)
<i>OP Výskum a inovácie</i>	2 231 032 482,00	114 010 495,72	5,11%	219 701 871,70
<i>OP Integrovaná infraštruktúra</i>	3 949 210 563,00	902 805 672,84	22,86%	0,00
<i>OP Ľudské zdroje</i>	2 217 348 081,00	452 537 822,91	20,41%	0,00
<i>OP Kvalita životného prostredia</i>	3 137 900 110,00	327 181 102,55	10,43%	129 165 037,30
<i>Integrovaný regionálny OP</i>	1 738 834 120,00	91 572 346,37	5,27%	167 215 234,36
<i>OP Efektívna verejná správa</i>	278 449 284,00	16 794 016,18	6,03%	24 230 644,00
<i>OP Technická pomoc</i>	159 071 912,00	46 430 234,88	29,19%	0,00
<i>Program rozvoja vidieka</i>	1 559 691 844,00	522 126 744,00	33,48%	N/A
<i>OP Rybné hospodárstvo</i>	15 785 000,00	95 636,48	0,61%	2 554 210,88
SPOLU EŠIF	15 287 323 396,00	2 473 554 071,93	16,18%	542 866 998,24

4. Záver

Prílišný centralizmus, ktorý sa v posledných rokoch zakonzervoval v systéme využívania štrukturálnych a regionálnych fondov spôsobil to, že Slovenská republika výrazne zaostáva v možnostiach využitia disponibilných zdrojov. V národnom systéme eurofondov sa stal hlavným negatívnym determinantom problém nejasných priorit a prístup určitých mocenských elít, ktorý zasiahol aj Operačný program Kvalita životného prostredia. Tento aspekt navyše umocňuje ešte aj fakt, že Operačný program Kvalita životného prostredia má príliš široký záber pôsobnosti. Hoci sa momentálne najviac kritickým aspektom zdá to, že krajina čerpá disponibilné zdroje z OP KŽP príliš pomaly, nemusí nakoniec tento problém hrať v konečnom zúčtovaní až tak významnú rolu ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Tento fakt sa potvrdil aj v minulom programovacom období, kedy sa vyčerpano skoro 100% dostupných zdrojov, avšak efektívnosť čerpania ďaleko zaostala za očakávaniami občanov. Napriek minutým peniazom totiž stále pretrvávajú oprávnená nespokojnosť s úrovňou infraštruktúry, stavom a kvalitou informatizácie vo verejnej správe, nehovoriac o neudržateľnosti a dočasnosti pracovných miest vytváraných projektmi realizovaných za pomoci štrukturálnych fondov. Ak sa k tomu pripočíta „daň“ v podobe neveriteľného plytvania zdrojov, klientelizmus a korupcia, celková efektívnosť vynaložených zdrojov sa rapídne znižuje.

Zoznam bibliografických odkazov

Bebelavý, E., and Sičáková-Bebelavá, E. 2006. "Prejeme alebo využijeme eurofondy?" Bratislava: Transparecny International Slovensko. ISBN 80-89244-04-1.

Euroactiv. 2019. "Čerpanie eurofondov na Slovensku je nastavené príliš centralisticky." Last modified January 09. 2019 <http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/cerpanie-eurofondov-je-nastavene-prilis-centralisticky-015480>.

Kuhn, I. 2010. "Z eurofondov si niektorí spravili súkromný biznis." Last modified January 07. 2019 <http://www.monitoringfondov.eu/article.php?261>.

Natura 2000. 2017. "Druhá aktualizácia národného zoznamu území európskeho významu." Last modified November 02. 2017 <http://www.sopsr.sk/natura/index1.php?p=6&lang=sk>

Ministerstvo životného prostredia SR. 2019. "Operačný program Kvalita životného prostredia, verzia 8.0." Last modified January 09. 2019 <http://www.op-kzp.sk/obsah-dokumenty/dokument-op-kzp-veria-8-0/>.

Rončák, I., Šipoš, G., and Jacko, T. 2010. "Protikorupčné minimum pre samosprávy 2010." Bratislava: OPEN SOCIETY INSTITUTE. ISBN 978-80-89244-75-1.

Sičáková-Bebelavá, E., and Baťová, D. 2009. "Pridaná hodnota transparentnosti II." Bratislava: Transparecny International Slovensko. ISBN 978-80-89244-45-4.

Sloboda, D. 2010. "Upratovanie v eurofondoch?" Last modified January 07. 2019 <http://www.monitoringfondov.eu/article.php?276>.